
Ekonomie 2

Nezaměstnanost

Phillipsova křivka

3.4.2024

Tomáš Havránek

Jaký je význam zaměstnání (placené práce)?

- Pracovní síla patří mezi základní ekonomické zdroje, které vytváří produkt.
- Přináší lidem zdroje prostředků k uspokojování jejich osobních potřeb.
- Umožňuje získávání pracovních a sociálních zkušeností a dovedností.
- Potvrzuje sociální identitu lidí – jejich potřebnost, prospěšnost, je místem sociálních interakcí.
- Vytváří základ struktury osobního času

Vztah důchodu a nezaměstnanosti (U)

- **Z minulé hodiny:** Hospodářský cyklus=krátkodobé resp. střednědobé (2-10 let) výkyvy v HDP (ve využití zdrojů), příjmech, zaměstnanosti, které postihují celou ekonomiku (většinu sektorů ekonomiky) najednou
- **Okunův zákon:** nárůst HDP o 3 % -> U klesne o 1 %
- pokud roste HDP rychleji než trend, klesá nezaměstnanost. Jinak roste

Definice ukazatelů

Populace starší 15 let

= pracovní síla + ekonomicky neaktivní

- Ekonomicky neaktivní: př.: studenti, důchodci, osoby v domácnosti, lidé, kteří vzdali hledání práce

Pracovní síla = zaměstnaní + nezaměstnaní

- Nezaměstnaní = aktivně hledají práci a jsou připraveni nastoupit, ale nemají zaměstnání

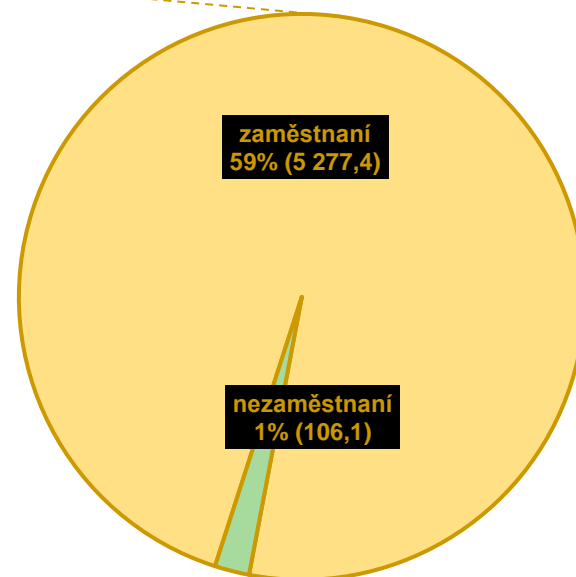
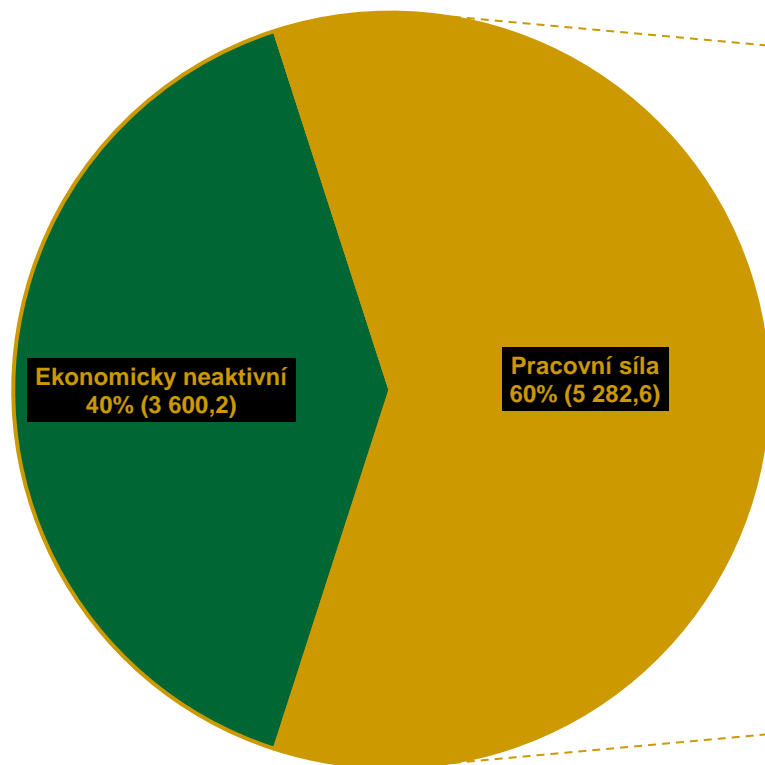
$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{nezaměstnaní}}{\text{pracovní síla}}$$

$$\text{míra ekonomické aktivity} = \frac{\text{pracovní síla}}{\text{populace starší 15 let}}$$

$$\text{míra zaměstnanosti} = \frac{\text{zaměstnaní}}{\text{populace starší 15 let}}$$

Statistiky práce v ČR za 2020Q1

Populace

V tisících; Zdroj: ČSÚ

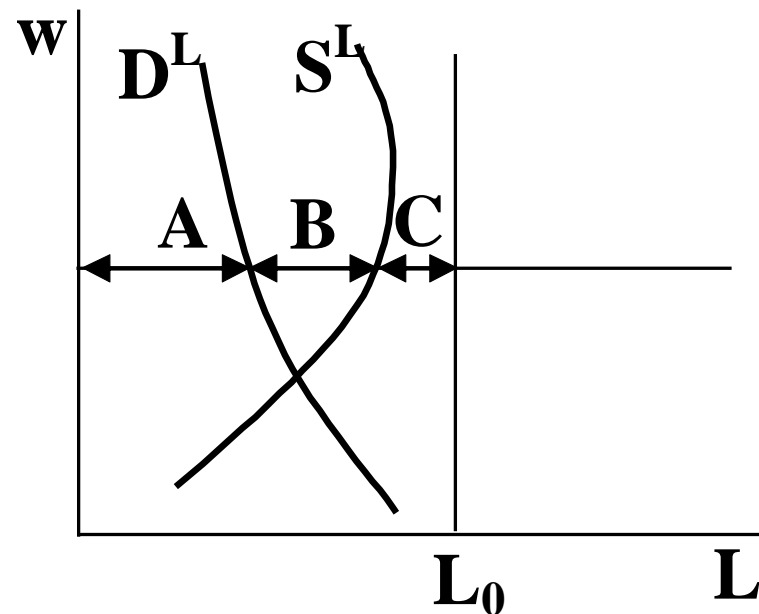
<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup->

objekt&z=T&f=TABULKA&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-C&pvo=ZAM01-C&u=v413__VUZEMI__97__19

Míra nezaměstnanosti

- Míra nezaměstnanosti: podíl nedobrovolně nezaměstnaných z těch, kteří chtějí (při dané mzdové úrovni) pracovat
- Míra nezaměstnanosti:

$$\text{míra } U = \frac{B}{A+B}$$

D^L - poptávka po práci

S^L - nabídka práce

w - cena práce (mzda)

L_0 - počet práceschopných

A - zaměstnaní

B - nedobrovolně nezaměstnaní

C - dobrovolně nezaměstnaní

Problematická místa v definici (aby vystihovala nemožnosti sehnat práci)

- částečné úvazky
- pracující na černo
- pendleři
- pracující důchodci
- co je „nedobrovolnost“?:
  - *dobrovolně* pracuje v sezónním zaměstnání je mimo sezónu pokládán za *nedobrovolně* nezaměstnaného
  - frikční nezaměstnanost: lidé, kteří se *dobrovolně* rozhodli pro změnu zaměstnání
  - regionální či strukturální *nedobrovolná* nezaměstnanost může být důsledkem neochoty *dobrovolně* se stěhovat nebo rekvalifikovat

Charakteristiky trhu práce

- **podíl dlouhodobé nezaměstnanosti:** Země s nízkou U vykazují i nízký podíl dlouhodobé nezaměstnanosti (déle než 1 rok: USA 10% versus Německo 45 %. Průměr EU27 je 33%, ČR 97: 15%, 97-02 nárůst, nyní cca 28%, ale např. Dánsko nebo Kypr 8%),
- **míra zaměstnanosti** = podíl zaměstnaných na praceschopné populaci (ČR: muži 71%, ženy 55%, ženy 20-49 s dítětem do 12 let věku 61%),
- podíl pracujících na **částečný úvazek** (ČR ženy 8%, muži 2%, EU ženy 33%, muži 8%,)
- **Měření míry nezaměstnanosti:**
  - ❑ na základě evidence na úřadech práce
  - ❑ pomocí výběrového šetření

Jak moc vadí nezaměstnanost?

- **Ekonomické náklady:** nevyužití hlavního ekonomického zdroje = propad produkce (Okunův zákon)
- **Lidské a sociální náklady:** ztráta kvalifikace, krize sociální identity, nižší příjmy a životní úroveň, kriminalita, alkoholismus, sebevraždy, radikalizace politických názorů
- Hlubší dopady má **dlouhodobá nezaměstnanost:** ztráta kvalifikace, lidé přestávají hledat práci (discouraged workers), ztracené generace
- Přesto: ***nulová nezaměstnanost není ideálem***, velmi nízká nezaměstnanost může být "žitím na úkor budoucnosti"

Typy nezaměstnanosti

- **Sezónní nezaměstnanost** (zemědělství, stavebnictví)
- **Frikční nezaměstnanost**
  - Krátkodobá nezaměstnanost související s dobrovolnou změnou zaměstnavatele
- **Strukturální nezaměstnanost**
  - Jen v profesích (např. při útlumu odvětví), existují volná místa v jiných odvětvích – potřeba rekvalifikace
- **Regionální nezaměstnanost**
  - Jen v některých regionech, v jiných regionech existují volná místa
- **Cyklická nezaměstnanost**
  - jako důsledek celkové recese (nízké agregátní poptávky)

Příčiny nezaměstnanosti, diskriminace

- Příčiny strukturální nezaměstnanosti mohou být objektivní a definitivní: profese sazeče, dělníci v továrně na nářadí do auta, profese cenzora
- U všech typů (i u cyklické) diskriminace podle
  - ❑ věku (ohrožení starší, čerství absolventi),
  - ❑ vzdělání (ohrožení málo vzdělaní),
  - ❑ pohlaví (ohrožené ženy),
  - ❑ etnického původu - diskriminace daná předsudky nebo zkušeností poptávajících na trhu práce. Stát s tím bojuje, obvykle málo úspěšně.

Proč neustále existuje nezaměstnanost?

- Frikční a strukturální nezaměstnanost
- Zákony o minimální mzdě
- Vliv odborů a kolektivní vyjednávání
- Teorie efektivních mezd
  - Firmy dobrovolně platí mzdy vyšší než ty co vyčišťují trh, aby zvýšili produktivitu práce
  - Zdravější prac. síla, nižší fluktuace zaměstnanců, kvalitnější práce, větší nasazení pracovníků

Minimální mzdy zvyšují nedobrovolnou nezaměstnanost (Vážně? A o kolik?)

Efektivní mzdy – příklad: Henry Ford zdvojnásobil mzdu na \$5 denně

- V roce 1914 – zdvojnásobení mzdy na \$5 denně + zkrácení pracovní doby
  - H.Ford: „jedno z nejvíce úsporných opatření, které jsem kdy udělal“ – jak to?
- Důvod? vysoká fluktuace pracovníků na montážních pásech

Plná zaměstnanost a Přirozená míra nezaměstnanosti

Přirozená míra nezaměstnanosti

- Podobné koncepty „plná zaměstnanost“ a „*non-accelerating inflation rate of unemployment* (NAIRU)“
- **Keynesiánský pohled:** Úroveň nezaměstnanosti, při které může být stabilní cenová hladina
  - $U < U^N$ hrozba zaměstnanců stávkou $\Rightarrow$ mzdy rostou $\Rightarrow$ ceny produktů rostou = inflace
  - $U > U^N$ hrozba zaměstnavatelů vyhazovem $\Rightarrow$ mzdy nerostou $\Rightarrow$ stagnace cenové hladiny
- **Klasický pohled:** frikční nezaměstnanost (počet volných míst=počet nezaměstnaných), produkt je na potenciálu

Determinanty velikosti U^N

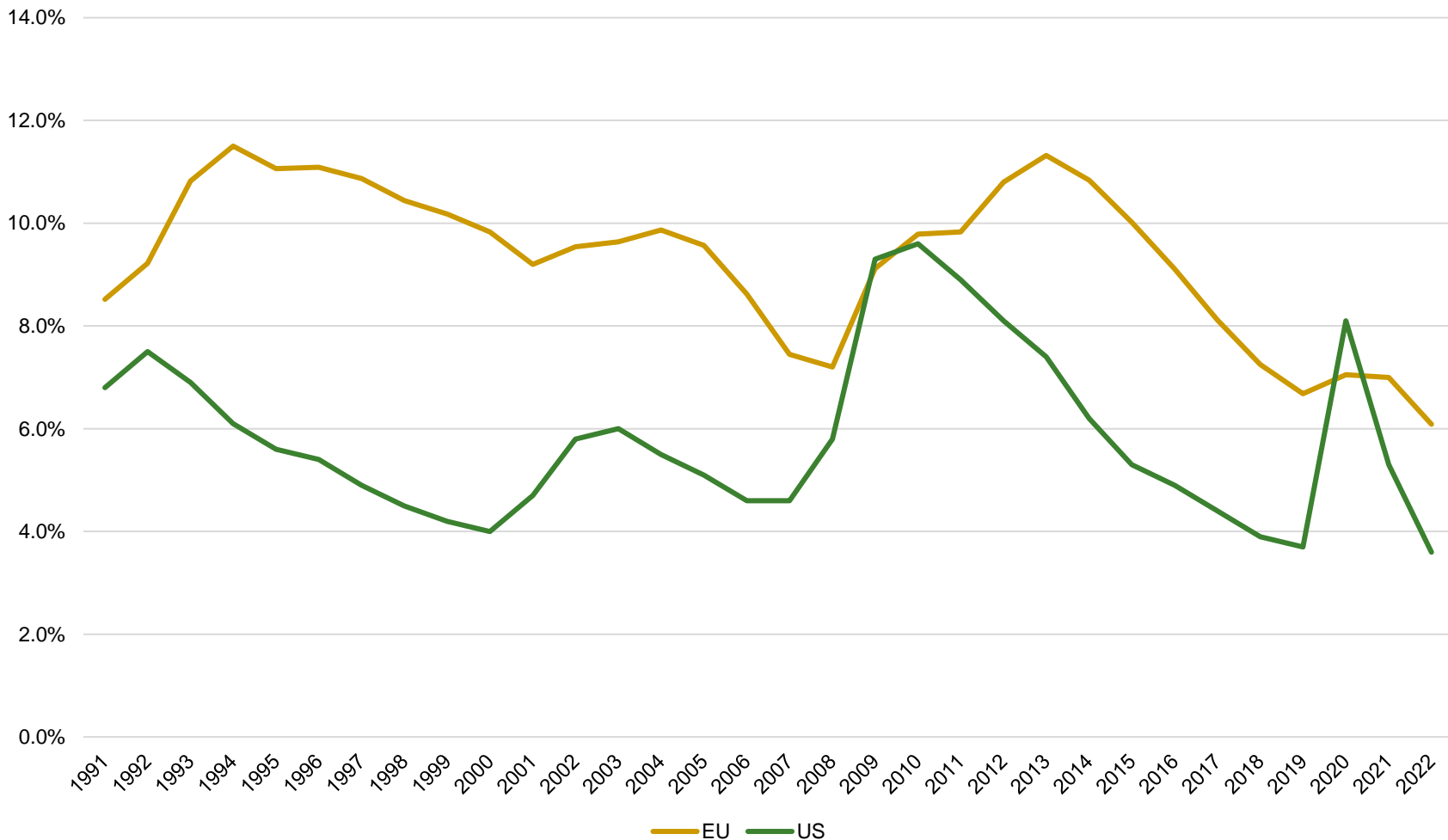
- Strukturální síly: vládní intervence (např. minimální mzdy, sociální síť, viz. “euroskleróza”)
- Demografické (mladší lidé mění časteji zaměstnavatele), sociální a psychologické faktory (rezistence proti snížení mezd)
- Hystereze na trhu práce: přirozená míra automaticky sleduje skutečnou míru nezaměstnanosti

Možnosti snížit U^N

- liberalizace trhu s byty, snižující strukturální U
- programy rekvalifikace,
- vyšší a univerzálněji použitelná vzdělanost
- zdokonalená činnost pracovních úřadů (privatizace?)
- legislativní snížení moci odborů (USA: na základě antimonopolního zákona)
- zpřísnění podmínek pro pobírání podpor (sníží daně a zvýší motiv shánění práce)

Nezaměstnanost v USA a v Evropě

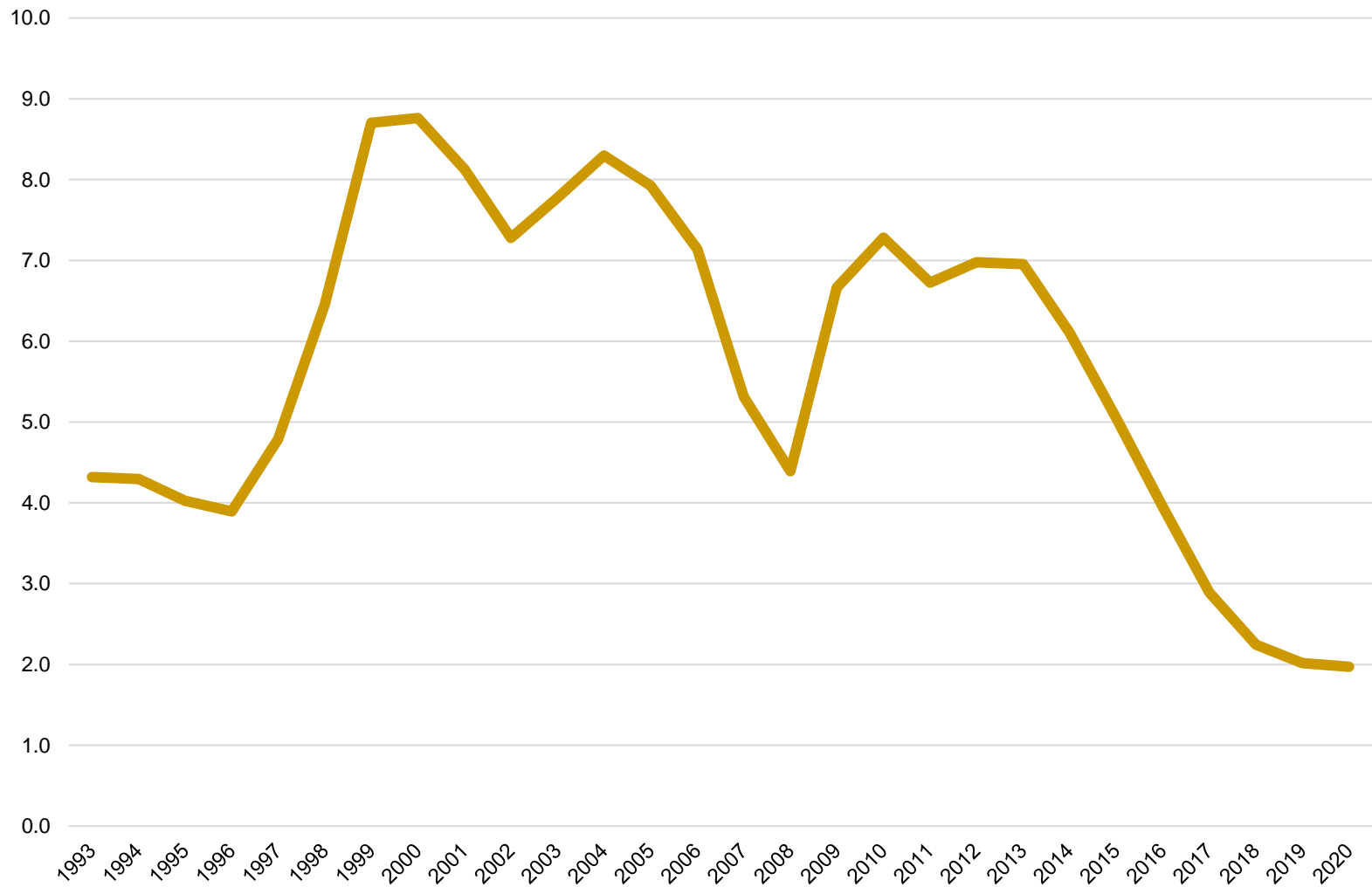

Zdroj: Statista, MacroTrends

Srovnání U^N v EU a USA

- Proč v EU vyšší U než v USA?
- strukturalistická hypotéza: v EU jsou nadhodnocené mzdy v relaci k produktivitě práce
  - kvůli vysokým podporám,
  - kvůli vysokým podílům vládních výdajů,
  - v důsledku regulací (trh práce, trh s byty),
  - v důsledku silnější pozice odborů
  - -> nepružné pracovní trhy (“euroskleróza”)
- hypotéza hystereze: přirozená míra automaticky sleduje skutečnou míru nezaměstnanosti, neboť jen část nezaměstnaných je schopná (ochotná) najít si práci (dílčí ireverzibilita),

Obecná míra nezaměstnanosti v ČR

V ČR 90. let extrémně nízká U v porovnání s ostat. postkomunistickými zeměmi. Proč?

- menší strukturální změny
- v r. 1990 nebyli živnostníci - absorpční potenciál sektoru služeb byl vyšší
- autoregulace procesu bankrotů v důsledku se špatnou privatizací (provázanost věřitelů a dlužníků), „bankovní socialismus“
- extrémní nárůst počtu státních zaměstnanců
- nízká moc odborů (nejvyšší Polsko)

Vztah nezaměstnanosti a inflace
-> Phillipsova křivka

Opakování: inflace

Inflace

- Zvýšení průměrných cen nebo-li snížení kupní síly peněz, *ne snížení kupní síli lidí!!*

Měření inflace

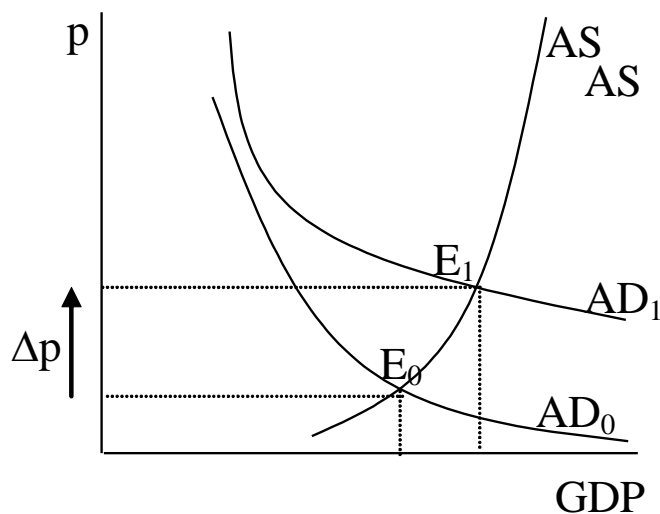
- Různé indexy (CPI, PPI, HDP deflátor)

Peněžní iluze

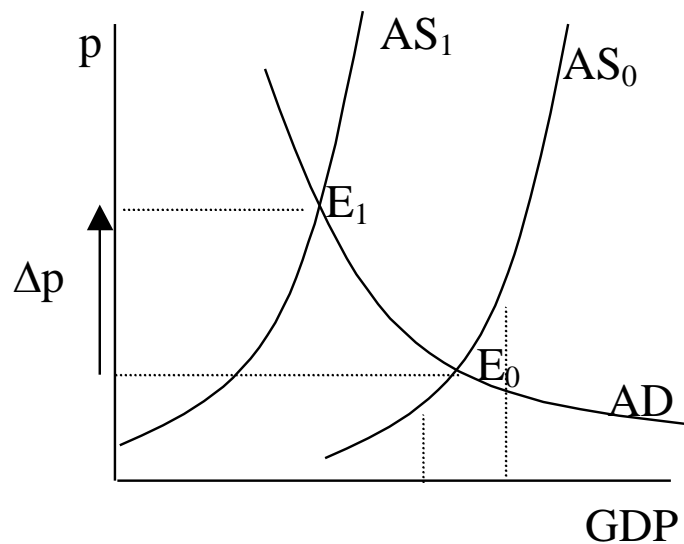
- Chybně se rozhodovat při ignorování vlivu inflace
- Např. tendence vyhodnocovat změny příjmu podle změny nominálních mezd

Typy inflace podle příčiny

a) vyšší poptávkou
tažená inflace

b) nižší nabídkou
(náklady) tlačená inflace

Příčiny inflace

- **Příčiny inflace tažené poptávkou:**

- ❑ expanzivní monetární politika (vysoká nabídka peněz, nízká reposazba)
- ❑ vysoký deficit veřejných rozpočtů
- ❑ zvýšené spotřebitelské výdaje
- ❑ slabý kurz domácí měny (zvýšená poptávka ze zahraničí)

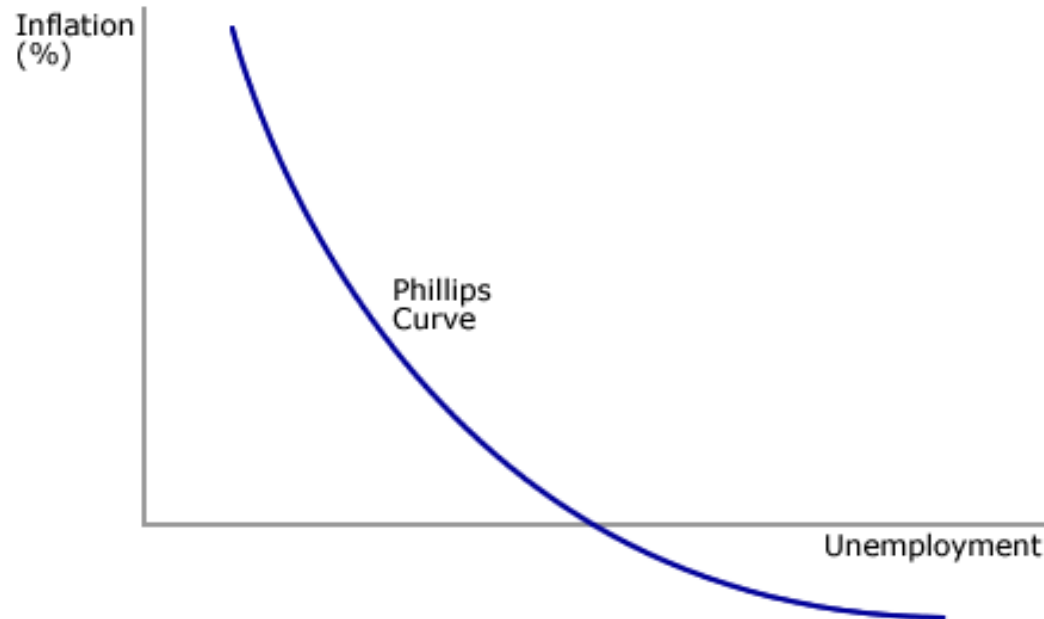
- **Příčiny inflace tažené náklady (nabídkou):**

- ❑ růst mezd
  - ❑ monopol
  - ❑ slabý kurz domácí měny (zvýšení nákladů na dovážené suroviny)
  - ❑ pomalý technický pokrok (který jinak snižuje ceny)
  - ❑ ropný šok
-
- ❑ zvýšení spotřebních daní

Phillipsova křivka

- Empiricky pozorovaný vztah mezi inflací a U
- substituční teorie (trade-off)

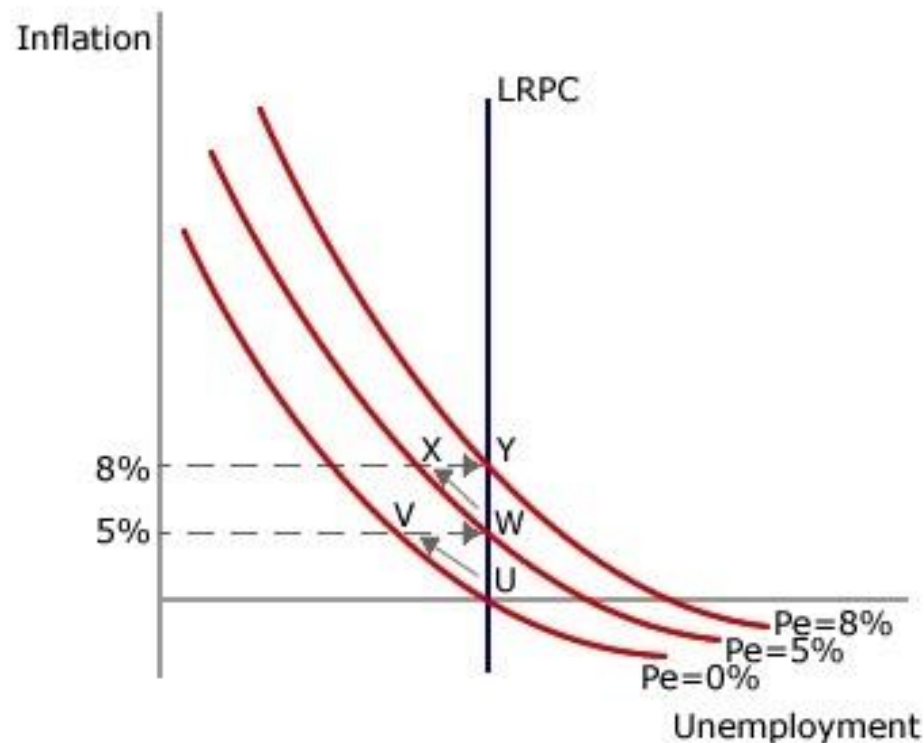
Proč?

- a) vyšší U snižuje sílu zaměstnanců, tím i mzdy a náklady tlačnou inflaci
- b) vyšší míře nezaměstnanosti U odpovídá nižší disponibilní důchod DI, proto i nižší agregátní poptávka AD a tedy i nižší poptávkou tažená inflace

Raná Phillipsova křivka: inflace a U představují neměnné menu

Rozšíření Phillipsovy křivky (PC) o míru očekávané inflace (Friedman, Phelps)

- Negativně skloněná PC předpokládá **peněžní iluzi**
- Peněžní iluze je jen krátkodobá -> **dlouhodobá PC je vertikální**
- Udržování U pod přirozenou mírou za cenu růstu neočekávané inflace – **akcelerující inflace**

Adaptivní očekávání:

$$\pi^E = \pi_{-1}^E + a(\pi_{-1} - \pi_{-1}^E)$$

Moderní přístupy k PC

Nová klasická ekonomie

- inflace je dána poměry na trhu peněz (tedy $i.r.$, S_M), nezaměstnanost U_N je vlastně dána vyčištěním trhu práce
- Racionální očekávání (Lucas)
  - lidé se snaží odhadnout důsledky měnové i fiskální politiky -> nelze systematicky dosahovat nižší nezaměstnanosti, krátkodobá PC možná jen kvůli „inflačním překvapením“
  - **Důvěryhodná politika centrální banky** může vést celkem rychle bez velkých nákladů (propad produktu při disinflaci) ke změně inflace skrze očekávání (změna inflačního cíle)

Nová keynesiánská ekonomie

- Zabudování cenových rigidit a nedokonalé konkurence do Phillipsovy křivky i s racionálními očekáváním